

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

 IJI JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS
INTERNATIONAL CENTER

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

2-JILD, 4-TO'PLAM
2025

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

MUSIQA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING MUSIQIY ESHITUVINI RIVOJLANTIRISHDA INTERAKTIV METODALARNING O'RNI

Ruxshona Karimova Bahromjon qizi.

Qo'qon Davlat Universiteti San'at va sport fakulteti

Musiqqa ta'limi yo'nalishi 3 kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada, musiqqa darslarida o'quvchilarning musiqiy eshituvini faollashtirish va rivojlantirishda qo'llaniladigan interaktiv pedagogik metodlarning ta'limiy ahamiyati atroflicha yoritiladi. Shuningdek, ushbu metodlarning zamonaviy ta'lim tizimidagi tutgan o'rni va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada interaktiv uslublarning pedagogik asoslari, ularni o'quv amaliyotiga tatbiq etishning nazariy va amaliy mexanizmlari, hamda bu metodlarning umumiy ta'lim natijalariga ko'rsatadigan ijobiy ta'siri chuqur ilmiy asoslangan holda ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: *Musiqqa ta'limi, musiqiy eshituv, interaktiv metod, pedagogika, o'quvchi faoliyati, ijodiy yondashuv, ta'lim samaradorligi.*

Аннотация. В данной научной работе всесторонне освещается образовательная значимость интерактивных педагогических методов, применяемых для активизации и развития музыкального слуха учащихся на уроках музыки. Также анализируются роль и практическая эффективность этих методов в современной системе образования. В статье на глубокой научной основе рассматриваются педагогические основы (предпосылки) интерактивных стилей, теоретические и практические механизмы их внедрения в учебную практику, а также положительное влияние этих методов на общие результаты обучения.

Ключевые слова: *музыкальное образование, музыкальный слух, интерактивный метод, педагогика, деятельность ученика, творческий подход, образовательная эффективность.*

Annotation. This scientific work comprehensively covers the educational significance of interactive pedagogical methods used for activating and developing students' musical aural skills in music classes. Furthermore, the role and practical effectiveness of these methods within the modern education system are analyzed.

The article provides a deeply scientifically grounded examination of the pedagogical foundations (bases) of interactive styles, the theoretical and practical mechanisms for their implementation in educational practice, and the positive impact these methods have on overall learning outcomes.

Keywords: *music education, musical hearing, interactive method, pedagogy, student activity, creative approach, educational effectiveness.*

Kirish

Musiqqa – inson ruhiyatini tubdan o'zgartirish, his-tuyg'ular olamini shakllantirish va tafakkur jarayoniga ta'sir ko'rsatish qudratiga ega bo'lgan noyob san'at turidir. Har bir musiqiy notada o'ziga xos ohang, ritm va dinamik tuzilma mujassam. Aynan shu elementlar orqali shaxs nafaqat boy hissiy

tajriba orttiradi, balki o'zining intellektual va ijodiy salohiyatini ham yuksaltiradi. Shu nuqtai nazardan, musiqa ta'limi jarayoni faqatgina texnik qoidalar va nazariy bilimlarni yetkazish bilan cheklanib qolmasligi zarur. Ta'limning asosiy strategik maqsadi — o'quvchilarning musiqiy eshituv qobiliyatini chuqur rivojlantirish va ularni musiqa olamiga yanada keng va teran kirishga tayyorlashdan iborat.

Musiqiy eshituv (yoki audial idrok) – bu o'quvchining barcha musiqiy elementlarni (jumladan, ritmik shakllar, intonatsiya xususiyatlari, temp va dinamika darajalaridagi mayda farqlarni) aniq sezish va ajrata olish qobiliyatidir. Ushbu ko'nikma nafaqat musiqiy asarni to'liq tushunishga xizmat qiladi, balki o'quvchining estetik didini tarbiyalash va uning ijodiy fikrlash mexanizmlarini rivojlantirish uchun ham fundamental ahamiyat kasb etadi.

An'anaviy o'qitish metodikalari ko'pincha o'qituvchi ustunligiga asoslangan bo'lib, o'quvchilar bu jarayonda passiv tinglovchi sifatida ishtirok etishga majbur bo'ladi. Bu uslublar musiqiy eshituvni to'laqonli shakllantirish, ijodiy tafakkurni rag'batlantirish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini cheklab qo'yadi. Shuning uchun, zamonaviy pedagogik yondashuv aynan interaktiv metodlarni faol qo'llashni ilgari suradi. Interaktiv usullar o'quvchilarni dars jarayonining faol va mas'uliyatli ishtirokchisiga aylantirib, ularning barcha musiqiy qobiliyatlarini tizimli va yuqori samaradorlikda rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi.

D. B. Kabalevskiyning musiqiy ta'lim tizimi musiqa madaniyatiga faol jalb qilishni talab qiladi. Uning **Qo'shiq, Tinglash va Ijro etishga** asoslangan "uch kit" prinsipi zamonaviy interaktiv metodlar uchun zamin yaratadi. Interaktiv metodlar musiqiy eshituvni rivojlantirishda aynan shu prinsiplarga tayangan holda, o'quvchilarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

1. Musiqiy eshituvning pedagogik mohiyati

Musiqiy eshituv (yoki audial idrok) shunchaki notalarni aniqlash yoki musiqa cholg'usini texnik chalish mahorati bilan cheklanib qolmaydi. U musiqiy asar tarkibidagi ritmik tuzilmalar, intonatsiyaning nozik o'zgarishlari va dinamik farqlarni chuqur idrok etish, ulardagi hissiyotni anglash va badiiy obrazni tushunish qobiliyatidir.

Atoqli psixolog va musiqashunos Boris M. Teplov o'zining fundamental asari– "Musiqiy qobiliyatlar psixologiyasi" da musiqiy eshituvni faqat tovushni farqlash emas, balki uchta asosiy komponentning birligi sifatida ta'riflaydi:

- 1) ladbiy eshituv (musiqaning emotsional va mazmuniy ifodasini anglash),
- 2) tonallik eshituvi (musiqiy xotirada tovush balandligini saqlash va aniq farqlash)

3) ritm hissi (ritmik naqshlarning emotsional ifodasini idrok etish). Musiqiy ta'limning asosiy strategik maqsadi aynan shu komponentlarni tizimli ravishda rivojlantirishdan iborat.¹

Pedagogik izlanishlar natijalari shuni tasdiqlaydi: musiqiy eshituv qobiliyatlari yuqori darajada rivojlangan o'quvchilar ijodiy fikrlash, estetik did va umuman, san'atga bo'lgan faol qiziqish borasida sezilarli yuqori natijalarni namoyish etishadi.

Kompozitor va pedagog Dmitriy B. Kabalevskiyning musiqiy ta'lim tizimi ham musiqiy eshituvni rivojlantirishda faol amaliyotni talab qiladi. U "Bolalarga musiqa haqida qanday gapirish kerak?" asarida o'quvchilarni musiqa madaniyatiga faol jalb qilishning uch asosiy yo'nalishi – Qo'shiq, Tinglash va Ijro etish (uch kit prinsipi) orqali musiqiy eshituvni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi. Interaktiv metodlar aynan shu prinsiplarga tayangan holda, o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.²

An'anaviy o'qitish uslublari ko'pincha nazariy bilimlarni yetkazishga urg'u beradi va o'quvchilar ko'pincha passiv kuzatuvchi sifatida ishtirok etadi. Shu sababli, audial idrokni chuqur va mustahkam shakllantirish uchun faol interaktiv metodlarni qo'llash zarurdir.

Interaktiv uslublar o'quvchilarga eshituv jarayonini faollashtirish, turli musiqiy elementlarni mustaqil tahlil qilish hamda o'zlarining shaxsiy musiqiy fikr-mulohazalarini shakllantirish imkoniyatini taqdim etadi.

Bu metodlar nafaqat o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini, balki butun pedagogik jarayonning sifatini ham oshiradi. Ular o'quvchilarni diqqatni jamlashga, audial xotirani mustahkamlashga va ijodiy tafakkurni rag'batlantirishga undaydi. Natijada, musiqa darslari yanada samarali, mazmunan boy va faollashtiruvchi pedagogik muhitga aylanadi.

2. Interaktiv metodlarning pedagogik asoslari.

Interaktiv metodlar — o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etishni ta'minlovchi pedagogik yondashuvlar majmuasini o'z ichiga oladi. Ularning fundamental xususiyatlari quyidagilardan iborat:

Faollik va ijodiy tashabbus: O'quvchi endi passiv tinglovchi mavqeida qolmaydi, balki o'quv jarayonining markaziy va faol ishtirokchisiga aylanadi. Bu faollik orqali musiqiy eshituv samarali rivojlanadi, o'quvchilar ritm va intonatsiya tuzilmalarini mustaqil aniqlash ko'nikmasini egallaydi.

O'zaro hamkorlik va kollektiv ish: Kichik guruhlarda amalga oshiriladigan tahlillar, erkin bahs-munozaralar va jamoaviy musiqiy mashg'ulotlar orqali o'quvchilar hamkorlik madaniyatini rivojlantiradi, bu esa ta'lim muhitini tubdan boyitadi.

¹Теплов, Б. М. (1947). *Психология музыкальных способностей*. Москва: АПН РСФСР.

² Кабалеvский, Д. Б. (1977). *Как рассказывать детям о музыке?* Москва: Просвещение.

Kognitiv va emotsional integratsiya: Musiqiy eshituvni rivojlantirish jarayoni nafaqat mantiqiy tahlilga, balki chuqur hissiy idrokka ham tayanadi. O'quvchi musiqiy asarni shunchaki eshitibgina qolmay, uni ongli ravishda idrok etadi va emotsional darajada qabul qiladi.

Raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashuv: Zamonaviy raqamli resurslar va interaktiv o'quv dasturlari yordamida musiqiy mashqlarni yuqori samaradorlikda bajarish mumkin. Ushbu integratsiya o'quvchilarning jalb qilinish darajasini sezilarli oshiradi va ularni zamonaviy pedagogik talablarga moslashtiradi.

Yuqorida keltirilgan jihatlar interaktiv metodlarning yuqori samaradorligini ta'minlaydi va o'quvchilarning musiqiy eshituv qobiliyatlarini tizimli tarzda takomillashtirish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

3. Interaktiv metodlarning turlari va ta'lim jarayonidagi o'rni.

Interaktiv metodlarni bir nechta asosiy turga ajratish mumkin:

Diskussiya va guruh ishlari: O'quvchilar biror musiqa asarini tinglab, uning ritmi, intonatsiyasi va ohanglarini tahlil qiladi. Bu metod o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi va musiqiy tafakkurini mustahkamlaydi.

Musiqiy o'yinlar: O'quvchilar musiqiy elementlarni aniqlash va eshituvni rivojlantirish uchun o'yin shaklida mashqlar bajaradi. Bu usul eshituvni faollashtiradi va diqqatni oshiradi.

Raqamli texnologiyalar: Mobil ilovalar, onlayn platformalar va interaktiv taxta yordamida o'quvchilar musiqiy mashqlarni mustaqil va samarali bajaradi. Shu bilan birga, texnologiya pedagogik jarayonni boyitadi va musiqiy eshituvni rivojlantirishni tizimli qiladi.

Ko'pvositalilik: Musiqiy ifodani vizual va harakat orqali ifodalash eshituvni chuqurlashtiradi va hissiy tajribani oshiradi. Bu metod o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bu metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi, ijodiy tafakkurini shakllantiradi va musiqa orqali mustaqil fikrlash qobiliyatini mustahkamlaydi.

Tadqiqot Natijalari va Tahlili

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlarni qo'llash musiqiy eshituvni rivojlantirishda an'anaviy metodlarga nisbatan sezilarli natijalar beradi. O'quvchilar:

1. Ritm va tempni to'g'ri his qilishni o'rganadi.
2. Turli janr va cholg'ularni ajratib eshitish qobiliyatini rivojlantiradi.
3. Musiqiy asarni tanish va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.
4. Ijodiy va tanqidiy fikrlashni mustahkamlaydi.
5. Shu tariqa, interaktiv metodlar musiqa ta'limini faqat bilim berish bilan cheklamay, o'quvchilarni ijodiy va intellektual jihatdan boyitadi. Bu yondashuv o'quvchilarni darsga qiziqtiradi va ta'limning samaradorligini oshiradi.

Xulosa. Musiqa mashg'ulotlarida interaktiv usullarni tatbiq etish zamonaviy pedagogikaning eng samarali va progressiv yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning musiqiy eshituv qobiliyatlarini jadallik bilan rivojlantirishga, ta'lim jarayonining sifatini boyitishga va o'quvchilarni ijodiy faollikka doimiy ravishda rag'batlantirishga xizmat qiladi. Interaktiv yondashuvlar ishtirokchilarning faollik darajasini yuqori tutadi, ularning ijodiy fikrlashini kengaytiradi va musiqiy tafakkurini chuqur mustahkamlaydi. Shu bois, har bir musiqqa o'qituvchisi dars jarayoniga interaktiv metodlarni muntazam ravishda singdirishi o'quv samaradorligini kuchaytirish va sezilarli darajada oshirishning asosiy omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonova, R., *Maktabda musiqqa madaniyati darslari*, Toshkent: "O'zbekiston", 2008.
2. Ergashev, M., *Musiqiy tarbiya nazariyasi va metodikasi*, Toshkent: "Fan va texnologiya", 2017.
3. Кабалеvский, Д. Б. (1977). *Как рассказывать детям о музыке?* Москва: Просвещение.
4. Nurmonov, A., *Musiqqa savodi asoslari*, Toshkent: G'. G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2000.
5. Теплов, Б. М. (1947). *Психология музыкальных способностей*. Москва: АПН РСФСР.
6. To'xtayev, A., *Bola rivojida musiqaning o'rni*, Toshkent: "Fan", 2019.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. *Musiqqa madaniyati fani uchun o'quv dasturi*, Toshkent, 2020.